

Irena Kurasz

**Mniejszość niemiecka
na Dolnym Śląsku**

Studium socjologiczne

NOMOS

Spis treści

Wstęp	9
Rozdział I. Podstawy teoretyczne	13
1. Rozważania wokół pojęcia narodu	13
1.1. Naród w różnych ujęciach definicyjnych	13
1.2. Naród a grupa etniczna. Czynniki narodotwórcze	15
1.3. „Grupa genetyczna”, ethnos i demos. Naturalistyczna vs historyczne koncepcje narodu	18
1.4. Antropologiczne i socjologiczne podstawy kulturowej koncepcji narodu	21
1.5. Założenia kulturalistycznej koncepcji narodu Antoniny Kłoskowskiej	25
2. Grupy mniejszościowe i mniejszość narodowa	29
2.1. Definicje, wyznaczniki oraz typologia grup mniejszościowych	30
2.2. Definicje mniejszości narodowych	32
2.3. Rodzaje mniejszości narodowych i układów relacji mniejszość-większość	35
3. Tożsamość i jej społeczne konteksty	37
3.1. Pojęcie tożsamości i identyfikacji w naukach społecznych	39
3.2. Dylematy wokół tożsamości	40
3.3. Tożsamość narodowa	44
4. Struktura społeczna	48
4.1. Socjologiczne definicje struktury społecznej	49
4.2. Statystyczne i socjologiczne ujęcie struktury społecznej	52
4.3. Funkcjonalny schemat struktury społecznej	54
4.4. Dychotomiczny schemat struktury społecznej	56
4.5. Gradacyjny schemat struktury społecznej	58
5. Struktura demograficzna	59
5.1. Struktura społeczno-zawodowa	60
6. Struktura ekonomiczna	66

Rozdział II. Ludność niemiecka na Dolnym Śląsku w latach 1945–2012.

Rys historyczny	67
1. Polityczno-prawny i społeczny aspekt położenia Niemców w latach 1945–2012	67
1.1. Niemcy na Dolnym Śląsku w latach 1945–1949	67
1.2. Układ zgorzelecki z 1950 roku i jego znaczenie dla położenia Niemców na Dolnym Śląsku	73
1.3. Odwilż polityczna 1956–1958 i walka Niemców o przyznanie im swobód	79
1.4. Lata stagnacji 1959–1988	84
1.5. Rok 1989 – rozkwit działalności towarzystw mniejszości niemieckiej na Dolnym Śląsku	93
1.6. Ochrona prawna mniejszości narodowych w Polsce w latach 1945–2012	117
1.7. Stan obecny towarzystw mniejszości niemieckiej Dolnego Śląska oraz przyjęta strategia rozwoju	121
2. Szkolnictwo niemieckie	128
2.1. Tajne nauczanie do 1950 roku	128
2.2. Działalność szkół niemieckich w latach 1950–1963	130
2.3. Nowy początek w nauczaniu z językiem niemieckim po 1989 roku	132
3. Obecność Niemców w życiu kulturalnym oraz w mediach	133
3.1. Działalność kulturalna Niemców w latach 1950–1958	133
3.2. Prasa niemieckojęzyczna w latach 1951–1958	136
3.3. Reaktywacja działalności kulturalnej towarzystw niemieckich po roku 1989	138
3.4. Mniejszość niemiecka Dolnego Śląska we współczesnych mediach	144
4. Opieka duszpasterska nad ludnością niemiecką na Dolnym Śląsku 1945–2012	148
4.1. Duszpasterstwo Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego	148
4.2. Katolickie duszpasterstwo Niemców	150

Rozdział III. Założenia metodologiczne badań własnych

1. Problematyka badań	153
1.1. Rodzaj podejmowanych problemów i przyczyny badań	153
1.2. Układ i hierarchia problemów badawczych	154
1.3. Próbné rozwiązania problemów badawczych w formie hipotez	155
2. Przedmiot i metody badań, narzędzia badawcze, dobór próby	162
2.1. Przedmiot badań	162
2.2. Metoda badań i jej uzasadnienie	165
2.3. Podstawa źródłowa i techniki badań	168
2.4. Narzędzia badawcze	186
2.5. Dobór próby	194

Rodział IV. Wyniki badań empirycznych	197
1. Historia procesu badawczego	197
2. Struktura demograficzna	204
3. Struktura społeczno-zawodowa	206
4. Struktura ekonomiczna	211
5. Determinanty identyfikacji narodowej członków mniejszości niemieckiej Dolnego Śląska	215
5.1. Znajomość języka niemieckiego	215
5.2. Znajomość kultury niemieckiej (walencja kulturowa)	220
5.3. Pielęgnacja niemieckich tradycji religijnych	224
5.4. Uznawane symbole narodowe	229
5.5. Postrzeganie historii własnego narodu	233
5.6. Identyfikacja narodowa jednostki i uwarunkowania jej przeobrażeń	236
5.7. Zachowania społeczne a identyfikacja narodowa jednostek	249
5.8. Polityka narodowościowa PRL i III RP a identyfikacja narodowa jednostek	262
5.9. Potencjał ekonomiczny Niemiec a identyfikacje narodowe jednostek	270
5.10. Potencjał ekonomiczny Polski a identyfikacje narodowe jednostek	277
6. Wnioski	283
 Bibliografia	 299
 Spis tabel i wykresów	 315
Aneks 1. Nota o osobach badanych techniką wywiadu swobodnego	317
Aneks 2. Rozmieszczenie organizacji mniejszości niemieckiej na Dolnym Śląsku w 2012 roku	319
Aneks 3. Tabela danych statystycznych dotyczących członków mniejszości niemieckiej Dolnego Śląska. NTSK w	320
Aneks 4. Kwestionariusz ankiety	321
Aneks 5. Beitrittserklärung (deklaracja członkowska)	327
 Summary	
The German Minority of Lower Silesia: A Sociological Study	329
 Zusammenfassung	
Deutsche Minderheit in Niederschlesien. Eine soziologische Studie	331